

УДК 821.161.2
П55

Серія «Бібліотека Українського ПЕН»

Дизайн обкладинки Дарії Філіпової

П55 Поміж сирен. Нові вірші війни : збірка поезій / упорядкування, передмова Остапа Сливинського ; худ. Дарія Філіпова. — Х. : Віват, 2023. — 496 с. — (Серія «Бібліотека Українського ПЕН», ISBN 978-617-17-0233-2).
ISBN 978-617-17-0057-4

Поетична антологія «Поміж сирен» — свідчення великої війни, що мала нас знищити й обнулити українську культуру. Але всупереч усьому ми вистояли, а наша поезія звучить надпотужно і широко, срихонськими трубами руйнує мури, якими обгороджено душі, сягає сердець. Відкритих. Зболених. Чутливих. Сердець, які поміж сирен вчаться жити далі.

Доки триває війна, ця антологія не може вважатися повною — нові вірші війни пишуть у ЗСУ поміж виїздами, в дорозі з гуманітарними місіями, в Україні та поза нею. Увібравши голоси 59 сучасних українських поетів і поеток, ця збірка показує, якими ми стаємо в горнілі випробувань: сильними, чутливими, зболеними, непереможними.

УДК 821.161.2

© Сливинський О. Т., упорядкування, передмова, 2023
© Філіпова Д. Д., ілюстрації, 2023
© ТОВ «Видавництво "Віват"», 2023
© Авербух О. М., Амеліна В. Ю., Андрусак І. М., Астаф'єв А. О., Бабкіна К. Б., Белей Л. Л., Бельченко Н. Ю., Вишебаба П. О., Вікирчак І. О., Власова Т. А., Гладун Д. В., Головецька С. М., Горобчук Б. Д., Грувер А. Ю., Гусейнова О. Г., Гуменюк Б. В., Дронь А. В., Євтушенко Е. Ю., Єгорушкіна К. В., Жадан С. В., Ільченко О. Г., Калитко К. О., Ківа І. Я., Кіяновська М. Я., Коробчук П. П., Коцарев О. О., Кривцов М. О., Крук Г. Г., Кузик Р. Б., Куценко О. П., Лазуткін Д. М., Лаюк М. М., Левицький В. А., Луцишина О. П., Малигон Г. М., Мамчич О. О., Матіяш Б. В., Махно В. І., Мітров І. Р., Міхаліцина К. В., Мусаківська Ю. М., Павлова О. М., Панасюк О. Г., Поваляєва С. В., Пономаренко М. С., Прилуцька О. І., Савка М. О., Сливинський О. Т., Старовойт І. М., Стахівська Ю. Л., Суздалова Д. Є., Фещук В. М., Фразе-Фразенко О. Я., Цілик І. А., Черняхівська В. В., Черногуз Я. Я., Шиян Г. Р., Шувалова І. Л., Якимчук Л. В., поезії, 2022-2023

ISBN 978-617-17-0233-2 (серія)
ISBN 978-617-17-0057-4

ПОЕЗІЯ, ЩО (НЕ) МОЖЕ ПЕРЕКРИЧАТИ СИРЕНИ

Як за мирного життя доба ділиться на день і ніч, так і серед війни вона має час повітряної тривоги і час відбою. Це як сонце і місяць, як зеніт і надир, як лице і підкладка. Повітряна тривога — це період неспанья, мить, коли якнайближче підступає пільма і ти її зустрічаєш із широко розплющеними очима. Поль Рікер написав колись: «Саме від смерті життя отримує всю ту простоту, на яку воно здатне». Ми ж, кажучи про наше нинішнє життя, могли б сміливо замість «смерть» підставити «повітряна тривога». Життя поміж сирен повітряної тривоги суворе й спрощене, позбавлене декору й витребеньок, терпке, як чай без цукру, міцне, маневрене й добре упаковане. Як польова кухня чи солдатська аптечка.

Чи знайдеться в ньому місце для поезії? Точніше, чому в ньому є місце для поезії? Чи писати вірші сьогодні — це не те саме, що пакувати у тривожний рюкзак фамільний кришталь?

*

Після цього риторичного запитання мені доводиться перервати писання, бо якраз заревіла сирена тривоги, а в коридорі писати незручно. Після відбою — звичний

до вуст, відновлюючи в пам'яті все нові й нові тексти, переплітаючись з історіями та спогадами. Ішлося не про літературу. Письменники перестали бути письменниками, читачі — читачами. Замість книжок існували якись нотатки й пам'ять. Ми всі разом шукали й знаходили потрібні слова, багато з яких були поезією. Так, поезія в час війни — це розмова.

А ще поезія в час війни — це документ. Під багатьма віршами в цій збірці ви знайдете дати. Поети нечасто так ретельно датують свої тексти. Коли приходить війна, ми зростаємося зі своїм часом. Немає вчора, немає завтра, є лише одне неосяжне сьогодні, у якому може статися все що завгодно, навіть найгірше; день, у якому ми в мініатюрі проживаємо все своє життя. Тому ми називаємо ім'я цього дня. З цих днів-імен можна скласти поетичну хроніку нашої війни, і це теж мета цієї збірки, її завдання. І ця хроніка мала б знадобитися не лише історикам, але й прокурорам. Так, я хотів би, щоб ці вірші стали свідченням і доказом вини злочинців, які поклали собі за мету знищити мою країну. Я хотів би, щоб їх читали в залі суду, як читали останній відомий вірш убитої нацистами польськоюмовної єврейської поетки Зузанни Гінчанки, у якому вона звинувачує домоправительку-колаборантку, що здала її поліції. Так, вірші й це можуть. Можливо, поезія й не вбиває, як сказала у своїй промові на відкритті Берлінського літературного фестивалю Галина Крук, але іноді вона здатна відновлювати справедливість. Хай ці вірші стануть присудом. У буквальному, а не метафоричному сенсі.

Як документ, як свідчення, як поетична хроніка великої війни, ця збірка мусить бути різноголосною, контрастною, трохи нерівною. Можливо, дещо з того, що ви в ній знайдете, і не залишиться в історії літератури. Досить того, що воно залишиться в історії. Досить того, що цими віршами промовляє наш час.

У цій книжці — 59 авторів і авторок. 59 голосів, досвідів, історій, оптик і сердець. Важливо, що вони різні й разом творять акорд нашої воєнної реальності, відбивають її мозаїчність. Тут є поети та поетки, що служать у ЗСУ: Борис Гуменюк, Ярина Черногуз, Анатолій Дністровий, Ігор Мітров, Максим Кривцов, Артур Дронь, Павло Вишебаба. Є ті, що мають досвід вимушеного переселення, до чи після початку повномасштабної війни: Ія Ківа, Анна Грувер, Олена Степаненко, Олег Коцарев, Юлія Стахівська, Катерина Єгорушкіна, Вікторія Черняхівська, Ольга Поворозник, Олеся Мамчич, Дарія Суздalова. Є ті, що волонтерять і беруть участь у гуманітарних місіях, — Вікторія Амеліна, Сергій Жадан, Катерина Міхаліцина, Катерина Калитко, Галина Крук, Мар'яна Савка та інші.

Але тут точно немає нікого, кого не зачепила б війна, чийого голосу вона не змінила би бодай трохи. Якщо до 24 лютого 2022 року вона була присутня в нашій літературі часто незримо, як тінь, яку помічаєш на краю кадру, або гудіння, до якого вухо з часом неминуче звикає, то з початком повномасштабної російської агресії вона заповнила майже все поле зору. Вірші, які ви знайдете в цій збірці, були написані приблизно впродовж року — від лютого 2022-го до лютого 2023-го. Дехто з авторів і авторок — як-от Катерина Калитко, Дмитро Лазуткін, Марина Пономаренко тощо — встиг видати збірку за цей час; багато текстів було визбирано по фейсбук-сторінках та принагідних добірках; деякі вірші публікуємо в цій книжці вперше.

*

У проміжку поміж сирен ми відкриваємо ноутбук чи нотатник і беремося писати щось, що, можливо, стане віршем. Пишемо, бо відчуваємо, що в тиші по той бік (чого? стіни, перекриття, сторінки?) є хтось, хто потребує наших слів. Пишемо, щоб не забулося, не пробачилося. Пишемо, хоч — як у вірші Павла Коробчука — легко віддали б усе написане за одне врятоване життя:

бо нащо нам слова
коли нема кому їх казати
хочу радісно говорити до ожилых так:
.....

Пишемо, хоч і розуміємо, що поезія не може перекри-
чати сирени. А може, все ж?

Пишемо, керовані цією надією.

Остап Сливинський

НОВІ ВІРШІ ВІЙНИ

місці, в еміграції, не під обстрілом, не забуваючи про творчий пошук і без відволікання на бруд і гидоту реальності. І жодна сирена, жоден обстріл і жоден окупант з автоматом чи танком не заважає їм зосередитися.

Мені шкода, що поезія не вбиває.

Галина Крук

17 червня 2022 року членкиня Українського ПЕН, поетка, літературознавиця та перекладачка Галина Крук виступила на відкритті 23-го Берлінського поетичного фестивалю. Повний текст її промови розмістила на своїй сторінці у Facebook перша лауреатка премії Drahomán Prize, німецька перекладачка Клаудія Дате.

ЗМІСТ

Поезія, що (не) може перекиричати сирени..... 5

Катерина Калитко

«Ще, бачиш, серце. В ньому вирва...»	12
«Ніколи уже не буде тихо і темно...»	14
«Менше ніж за добу до початку війни...»	16
«Отже, "стояти до смерті"...»	17
«Саме добрий час...»	19
«А що ж тобі Богородиця говорила...»	20
«І ця вулиця — капіляр у твоїй щоці...»	21
«Гравітація, працюючи...»	23

Галина Крук

«правда на твоєму боці, але це твій найтемніший бік...»	25
«стоїш із плакатиком "no war" як індульгенцією за те...»	26
«у моєї мови любові вибиті зуби...»	28
момент істини	30
людське тепло	31
точка біфуркації	32
відключення	34
«виявилася внутрішньо неготовою...»	35

Сергій Жадан

«Чекають вечора люди, схожі на равликів...»	36
Шульц. Псалми	
«Я той, хто не здатен нічого зупинити...»	38
«Якщо ти думав, що я забув — я не забув...»	39
«Творений із глини твоїми жорстокими пальцями...»	40
«Навіть якщо це не про любов — це все одно про любов...»	41

Катерина Міхаліцина

«питаєш, чи цвіте тут жасмин. а я хіба знаю?...»	42
«я живу на війні...»	44
Екстремісти	46
(вона/свідчення)	48

«суцільна лінія фронту...»	50
(молитва до стелі)	51
«носиш у серці маленьку жалку бджолу...»	52
(зона бойової тиші).....	53

Павло Коробчук

«не можу говорити не хочу говорити...»	54
«Пам'ятаєш, як усе почалося?...»	55
«Я не вірю в пекло...».....	56
«Хотіла любити, і квіти садити барвисті...»	57
«дивитися у війну...».....	58
«у темряві все дуже просто...».....	59
«побачила вибух на власні очі...»	60
«обережно, наступні фрази здатні помножити на нуль...».....	62
«Я винен, що я лише поет...».....	64

Мар'яна Савка

«хто ти мій боже? з чиїх образів?...»	65
«Писали з тобою вірші...».....	66
«Вона йому каже: видихни, ти вже вдома...».....	67
«Спи, моя ластівко, зіронько, спи...»	68
«Ось Господь. Він убитий лежить у труні...».....	69
«Дитино, тримай свою ляльку, тримай ведмедя, тримай kota...» ...	70
«Богородице, радуєся...»	71

Ірина Шувалова

свічка	72
--------------	----

З циклу «Київ – Нанкін»

1. невимовне	74
2. поетка не може писати про війну	75
3. весна.....	76
6. так виглядає обличчя	77
6. доброволець	78
8. коли ти спиш	79
9. лютий	80
12. свої	81

Олена Гусейнова

На поверхні	82
«ось мое горло...»	85
«Хороші майже найліпші...»	87
«те що встигаш...»	89
«У війни свої примхи...».....	91
«Поки тебе не було...».....	93

Василь Махно

Війна	95
Ісход	97
З Маріуполя	99
Псальма Бучі	101
Читання в Нью-Джерзі	103

Маріанна Кіяновська

«епоха безвітряна буря за обрієм десь...»	106
«непевні часи сотворились надсадні часи...»	107
«хтось готовий до сну може вечір холодний нівроку...»	108
107 день_війни	109
112 день_війни. Міноголод.....	110
«у слюзі стугонить щось звичайне приблизно як мова...».....	111
«хтось пускає у вікна стріли...»	112
«кров з молоком із чужого досвіду...»	113

Юлія Мусаковська

«Дивилися...».....	114
«Хто сказав, що слова зараз не мають ваги?...»	116
«Бачиш усе чітко саме тут, серед чорного диму...».....	117
«такі незручні, такі страшні вірші...»	118
«Боже, скажи, що ти...»	120
«І приходять вірші і стають на порозі, як діти...».....	122
«Вперше чую, як мама плаче...».....	123
«вогонь чи тільки видимість вогню...».....	124

Олена Степаненко

Мова ненависті	125
«прокидатися вдосвіта...»	129
«наскільки тоді ти була лисиця й куниця...».....	131
«спочатку в крамниці не було...»	133
«оживати о четвертій ранку в чужому ліжку...».....	134
«Усі ми тепер шипшина, Юлю...»	136

Іван Андрусак

«коли пролітає ракета...».....	137
«ріка уже відвоювала...»	138
«хто тебе забере...»	139
«кого переконає ця зима...»	140
«коли місяць зависає над озером...»	141
«більше нікого не кличе вода тексти...».....	142
«липким туманом ранок дише...».....	143

Ія Ківа	
«вісім років казати: в мене вдома війна...»	144
«переміщуючи власне лице шахівницею смерті...»	145
«пам'ять стає сухою як трава в саду літа...»	146
«створили з пісень про війну підпільну гуманітарку...»	147
[біженці. вокзал].....	148
[біженці. театр].....	150
Олесь Ільченко	
«моя любове...»	152
Великдень 2022	153
«ти спиш примхливо...»	155
«ящик як святковий стіл...».....	156
«моїм батькам подобалося це ім'я...»	157
«Під час самотньої прогулянки в горах...».....	159
Катерина Бабкіна	
«Говорячи про любов, вони уникають давати речам та почуттям імена...»	160
«Не питай мене, як я — спитай мене щось просте...».....	162
«Опусти косу — нехай з них росте трава...»	163
«Я, здається, впав. За рікою дім...»	164
«А ти візьми, візьми мене, пташе, і понеси...»	165
Вікторія Амеліна	
«Цифри втрат нашої армії засекречені...»	166
Тривога	167
Історія для повернення	168
Не поезія	170
«А чому ви схожі на них?...»	171
Ірина Цілик	
«Я бачила звірів розпалених та ошалілих...»	172
«Верхні ноти: ялівець, лимон, бергамот, перець...»	174
«Сліпі ведуть сліпих...»	175
Паролі	177
Любов Якимчук	
коли вона скінчилась.....	179
виробництво ніжності.....	181
запах сирени	184
коти.....	186
нові береги України.....	188

Остап Сливинський	
«Колись між любов'ю й ненавистю...»	190
«Не бійтеся, війна не передається слиною...».....	191
«В день, коли папа римський...»	192
«А потім нам ще доведеться відбудувати мову...»	194
«Бо навіть наша темрява інша...»	195

Гаська Шиян	
«Раніше...»	196
«Відколи почалася війна...».....	200
«Що в нас залишилося...»	203

Анатолій Дністровий	
Зима у березні	204
«не одіссей я...»	208
Футбол	209
Повітря	210

Наталія Бельченко	
«І поки світ блює війною...»	212
«Сніг над Краковом пада такий...»	213
«Поки твої радощі...».....	214

Борис Гуменюк	
«що тобі сказати?...»	215
«так хочеться для неї...»	216
«Якось легше коли вмирають чоловіки...»	217
«Запитуєш що мене хвилює?...»	218
«сидимо в цілковитій темряві...».....	220
«у цій темряві щось є...»	221
«я пішов на побачення з ним ранкової години...»	222
«Холодно...».....	223
«Тривалий час намагаюся з'ясувати куди йдуть хлопці...»	224

Дмитро Лазуткін	
Школа.....	225
Марія.....	226
Весна у Приірпінні.....	228
Диспетчер.....	230
К'янті	232
Індійський океан	234

Тетяна Власова	
«і отак переходимо через руїни, якими стали міста...»	239
«не розмовляй із ворогом, каже, не шукай у ньому людину...»...	240
«двадцять четверте лютого сталося вчора...»	241
«танцюй, моя пташко, просто посеред села...»	242
«Літній ранок, сонця немає, вітер нестерпно свище...»	243
«"Сніг пішов, напиши мені те, що за рік не сказалося"...»	244
Оксана Луцишина	
«воно холодне воно холодне...»	245
«ти стоїш а довкола сельва чи й так — трава...»	246
«Троянську війну вигадала жінка. Ну бо і хто ж?...»	247
Ірина Вікирчак	
«вісім років мені снилися сни...»	249
Листи з Калькутти (1)	251
Дружба під час війни	253
Павло Вишебаба	
Фантомні болі	255
Мовчання	256
«Я тепер не запалюю світла, від слова зовсім...»	257
Ріка	258
Замість сповіді	259
Моє покоління	260
Доньці	261
Олег Коцарев	
«пошкоджений будинку...»	262
Прогуляна повітряна тривога	264
Гостомель	266
Харківський час	267
Зелений чай. Буча	269
Трохи дивно	271
Хтось не поспішає	272
Ірина Старовойт	
Роль лопати у війні (монологи і фіксації 2022)	
Лютий	273
«Роль лопати у війні дуже, дуже недооцінена...»	275
«Зараз ти перекидаєш ці рядки...»	276
War(m) greetings from Ukraine	278
«У селі не лишилося вцілілих родин...»	280

«Доки хтось на землі називає вголос твоє ім'я...»	281
«Те, що було до початку, археологія...»	282

Світлана Поваляєва

«навіть якщо ти солдат і не можеш піти — ти можеш принаймні ходити...»	284
«той, хто звільняв міста від ворога, не звільнить тебе від себе...»	285
«трохи серця в замерзлій воді...»	286
«скільки серце вмістить любови, стільки ж вмістить і болю...» ..	287
«Шкода, що не встигла більше дітей аби...»	288
«час від зв'язку до зв'язку — це холодне охайне пекло...»	289
«Багряне листя в нічному тумані — це просто листя, це не кривавий слід...»	290
«я забувала так, немов усе життя...»	291
«Родина вкладається спати...»	292

Богдана Матіяш

«в передвечірню пору люблю дивитися як прекрасно...»	293
«дослухаємося до всіх звуків...»	295
«часом стає так боляче що хочеться плакати...»	296
«пригадаєш колись коли ти не мала з ким говорити...»	297

Оксана Куценко

«у нічному таксі нас запитали якою мовою ми говоримо...»	298
Перший вірш про війну	300
«Буває так — книгу жалоби відкрито тижнями місяцями...»	301
«чи перегорить колись ненависть як — казали — перегорає любов?...»	302
«Заплющую очі щоб згадати як вдома пахне полуниця...»	303
Країна	304
«Не перекладайте цей вірш жодною мовою світу...»	305

Лесь Белей

«той будинок втратив руки...»	306
«цей звір сам встановлює...»	307
«на лінії вогню...»	309
«що, занадто гаряча кава?...»	310
«що розказати тобі, Клітемнестро?...»	311
«мені болять прапори...»	312
«бджола збирає пилок на хризантемах...»	313

Олександр Авербух

«щонаочі затягувати...»	314
«він був там не один...»	316

«війна війна на деревах брунькує війна...»	318
«де мерці мої...»	320
«хочу аби Ти пам'ятав...»	321

Марина Пономаренко

«Кобиляча голова...»	323
«Іній у бороді, руки порепались...»	326
«Марія із Маріуполя на держжордоні з Польщею...»	327
«Ця розмова відбулася...»	329
«фейсбук прислав сповіщення про якусь жінку...»	332

Олена Павлова

«Війна перетасовує усіх...»	333
«А новини щоранку такі, мов гортаєш підручник з історії...»	334
День усіх святих	335
Мова ненависті	337
Як подолати страх	338

Ярина Черногуз

[старість]	340
[ті що мають загинути в бою]	342
[вітер зі степу]	344
[залишене в окупації]	345
[залишене в окупації. 3]	347
[тіло]	349

Анна Малігон

Another side	350
«Летіла пташка зеленим коридором...»	352
«Наш дім...»	353
«Тепер усе що ти можеш зробити для неї Ісусе...»	354
«Не виходь по воду...»	356

Елла Євтушенко

«рука історії перевертає пісковий годинник ...»	358
вовча година	359
#BuchanMassacre	361

Лесик Панасюк

Весна	362
Із днів журби	363
Абетка як палата для поранених	365
Неперелітні птахи	367
Лампочки	368

Богдан-Олег Горобчук

«дідусь не вмів розповідати про війну...»	369
«світ обертається довкола зв'язаних рук...»	370
«пам'ять настільки очистилась...»	371

Вікторія Черняхівська

«"Біжи!" — скрипнули двері хати, земля дрижала...»	373
Тепер мені треба багато очей, щоб плакати	374
Scuze!	375
«Усе, що я думаю, не на часі і недоречно, бо все, що я хочу...»	376
«почалися прощальні листи...»	377
«сьогодні нас не зачепило — живемо далі...»	378
«Дочекалися радості! Вибуху благодатного!...»	379

Мирослав Лаук

Повітряна тривога	380
Птаха-ніж	381
Заходи з порятунку культурної спадщини	382
Мінімізація	383
Вона тремтіла	384
Він стоїть	385
Можна тільки виїхати	386

Юлія Стахівська

Відображення	387
«Коли ворог приходять у твій дім — завжди знає, що це не його...»	389
Коли вона поїде	390

Ігор Мітров

Сонцестояння	391
«якщо мені попече обличчя вогнем...»	392
«коли два десятки зброяків...»	394
«стрілець фріц...»	396
Сонях	397
«то ти до війни був поетом?...»	398
«подарую коханій намисто...»	399
Make Love After War	400

Ольга Поворозник

«В будь-якій незрозумілій ситуації...»	401
«Остання ніч вдома була не вдома...»	403

«Якби я була журналісткою...»	405
War-Life Balance	407
«Чоловіче, що маєш сміливість піти на війну...»	409

Дарина Гладун

на смерть російського солдата.....	410
амбасадори війни	413
11.....	414

В'ячеслав Левицький

Оголошення	415
Будильник війни	416
План бомбосховища	418
День поезії – 2022	419

Максим Кривцов

«Тарас...».....	420
«"Нікіта молитву цю читай хоч би один раз вдень носи з собою в кишені"...».....	422
«Він переїхав у Бучу в середині березня 2021-го...».....	425

Олеся Мамчич

Азов.....	430
«відчуй що ти біженка...»	431
«вірш — це пробіжка...»	432
«зрештою, йду по Мадриду...»	433
«я користуюся мовою як ножем...».....	434
«це не зовсім ліс...».....	435
Прадо	436

Катерина Єгорушкіна

Присвячую дітям Маріуполя.....	437
Присвячую озеру Нофу	439
Присвячую Володимирі Вакуленку — українському письменнику, якого вбили російські окупанти	440

Анна Грувер

Із циклу «Я просто хочу поділитися моментом: // I just want to share a moment:»	
«Я просто хочу поділитися моментом: // I just want to share a moment...» (1)	442
«Я просто хочу поділитися моментом: // I just want to share a moment...» (2)	444
«Про сіль слова...»	445

«Я просто хочу поділитися моментом: // I just want to share a moment...» (3)	446
«Я просто хочу поділитися моментом: // I just want to share a moment...» (4)	447
«Я просто хочу поділитися моментом: // I just want to share a moment...» (5)	445

Ростислав Кузик

дитинство	451
ненависть I	452
ненависть II	454
наша осінь без маленьких дерев	456
клінофобія	458

Софія Ленартович

«Місяць засвічує небо так, що зірок не видно...»	460
«Лядливе дівча...»	462
«коли серце тьохкає...»	464

Дарія Суздальова

Об'єкт на деокупованій території.....	465
Гауляйгер	466
Зморшка	467
Жінка, що зробилася хмаркою	468
«Я вдома, а значить...».....	469

Вікторія Фещук

«мова ненависті наростає у грудях щільними вдихами...»	470
«стільки птахів як цієї весни...».....	471
«після стількох доріг залишаються лиш...».....	472
«якась з цих кімнат...»	473
«цього року усе інакше	474

Артур Дронь

Ізюмське причастя.....	475
«Святий Ян Павел Другий...».....	477
«Ми знову сперечались...».....	478
Перше до коринтян.....	479
Шкода, що поезія не вбиває	481

